

A BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM OKTATÓINAK KÜLFÖLDI PUBLIKÁCIÓI

Frey Tamásné

BME Központi Könyvtára

A Budapesti Műszaki Egyetem (BME) Évkönyve már több mint tíz éve a BME Központi Könyvtárának szerkesztésében jelenik meg. Tartalmazza — többek között — a BME oktatóinak, kutatóinak és dolgozóinak az adott naptári évben megjelent és az évkönyv szerkesztőségének bejelentett szakirodalmi munkásságának bibliográfiai adatait, továbbá a hazai és külföldi fórumokon tartott szakmai előadásainak jegyzékét is.

Az MSZMP Központi Bizottságának és a Minisztertanácsnak a felsőoktatás fejlesztésére hozott korábbi határozatai nyomán valamennyi felsőoktatási intézményben kidolgozták a távlati, 2000-ig szóló, és egy középtávú fejlesztési koncepciót. E munkák kapcsán az egyetemek számbevették az 1974. évi fejlesztési koncepció megvalósítása terén elért eredményeiket — így a BME is. Az erről közreadott vitaanyag [1] értékelte az eltelt 10 éves periódusban az oktatási-kutatási és gazdálkodási tevékenységet, továbbá meghatározta a középtávú és távlati fejlesztési célokat is.

A jelentésben azonban nem kapott helyet az egyetemi személyzet publikációs tevékenységének visszamenőleges értékelése. E hiányt kívántuk pótolni egy 5 éves (1974-1978) és egy 7 éves (1974-1980) szakaszra kiterjedő, az egyetemi oktatók szakirodalmi tevékenységét legalább statisztikai szempontból elemző tanulmánnyal. Ezek egyike [2] a Felsőoktatási Szemlében jelent meg, míg a 7 év adatanyagát és az 1980. évben tartott szakelőadásokat vizsgáló tanulmányunk a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára Évkönyvének 1986-ban megjelenő kötetében fog megjelenni. (Ez utóbbi tanulmány főbb megállapításainak, adatainak előzetes ismertetésére vállalkozik a közlemény.)

Mindkét tanulmányunkban a leíró statisztikai módszereket alkalmaztuk. Az 5 éves és a 7 éves periódusban megjelent műveket három szempont szerint elemeztük, úgymint

- ◆ a magyar és idegen nyelven közreadott publikációk *dokumentumtípus* szerinti megoszlása az egész egyetem és a karok viszonylatában,
- ◆ a publikációk *időrendi megoszlása* ugyancsak egyetemi és kari viszonylatban,
- ◆ az évenként *egy oktatóra eső publikációk száma* az egyetemen és az egyes karokon.

A publikációk dokumentumtípus szerinti elemzése mindkét esetben egyértelműen azt bizonyította, hogy az *oktatók-kutatók preferált publikációs formája a folyóiratcikk és a nyomtatásban megjelentetett kongresszusi előadás.*

Hét év szakirodalmi termésének dokumentumtípus szerinti megoszlása

Hogy az olvasónak képe legyen a 7 év szakirodalmi termésének volumenéről, közöljük a fontosabb, összesített adatokat. Az 1974-1980-as időszakban az évkönyv szerkesztősége összesen 10 896 mű bibliográfiai adatait regisztrálta, ebből 846 (7,8%) a könyv, ill. önálló kiadványként megjelent tanulmány (pl. OMFB tanulmány), 698 (6,4%) a könyvrészlet, 708 (6,5%) az egyetemi és mérnöktovábbképzős jegyzet, 151 (1,4%) a szabadalom, 57 (0,5%) a szabvány, 6041 (55,4%) a folyóiratcikk, 1960 (18%) a nyomtatásban is megjelent konferencia-előadás, 373 (3,4%) a disszertáció és 62 (0,6%) a kiadvány, ill. folyóiratszerkesztés.

A 10 896 műből 3525 (32,35%) idegen nyelven jelent meg: ennek 65,2%-a (2298) folyóirat-

cikk formában, míg 27,32%-a (963) konferencia illetve kongresszusi előadás volt.

A folyóiratcikkeknek a teljes egyetemi szakirodalmi termésben és az idegen nyelveken megjelentetett közlemények között *egyarán kiemelkedő aránya* arra indított bennünket, hogy külön is vizsgálat alá vegyük: hol, milyen folyóiratokban tették közzé *idegen nyelveken írt tanulmányaikat* a BME oktatói?*

A vizsgálat módszere

E célból négy év (1974, 1976, 1978, 1980) folyóiratcikktermését gyűjtöttük ki vizsgálati célra, és listát készítettünk azokról a folyóiratokról, amelyekben a cikkek megjelentek, — feltüntetve azt az országot is, ahol a folyóiratot kiadják.

Az anyagokról táblázatot állítottunk össze (*1. táblázat*): ebben karonként csak a *folyóiratféleségeket* vettük számba. Azaz egy vizsgált éven belül egy és ugyanazon folyóiratot csak egyszer vettünk számba ugyanazon karnál — tekintet nélkül arra, hogy az adott évben az illető folyóiratban csak egyetlen vagy több publikáció jelent meg.

A táblázatot úgy szerkesztettük meg, hogy látható legyen a folyóiratok országonkénti megoszlása is. Végül megemlíjtük, hogy minden egyetemi szervezeti egység, kar folyóiratlistáján voltak olyan folyóiratok, melyeket nem sikerült bibliográfiailag azonosítani, ezért ezeket külön kezeltük.

Milyen tanulságokkal szolgált a vizsgálat?

Eredmények egyetemi szinten

Mindenekelőtt megállapítható, hogy 1974 óta jelentősen *bővültek az egyetemi szerzők külföldi folyóiratszerkesztőségekkel létesített kapcsolatai*. Míg 1974-ben csak 2 kontinens 18 (főleg európai) országában jelentek meg szerzőink cikkei, addig 1980-ban már 3 kontinens folyóiratkiadói tartot-

ták érdemesnek közölni tanulmányaikat: Európában 18 országban és Nyugat-Berlinben, Ázsiában 3, Amerikában pedig 2-ben. Ezenfelül 8 olyan folyóirat is szerepel a listán, melyet két ország közösen ad közre.

Érdemes volt azt is vizsgálni mind összegytemi, mind kari viszonylatban, hogy mely kiadó országokkal milyen rendszerességet mutatnak a szerzői kapcsolatok?

Magyar szerzőkről lévén szó, természetesnek tekinthető, hogy az egyetemi szerzők a Magyarországon kiadott idegen nyelvű tudományos folyóiratokban, ill. szaklapokban publikáltak a leggyakrabban. Ezért különös jelentősége van annak az akadémiai határozatnak, amely a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában megjelenő folyóiratok minőségi felülvizsgálatát, az egységes akadémiai, publikációs stratégia kialakítását tűzte ki célul [3]. Várható ennek során egyes folyóiratok megszüntetése, mások tudományos színvonalának emelése, nemzetközi szerkesztőbizottságok létrehozása. Törekvés van a közlendő cikkek erős szakmai megrostálására és a közlemények megjelenési idejének lerövidítésére is. Jó lenne, egyetemünk érdeke lenne, ha mindezek az elvek a *Periodica Polytechnica* szerkesztésében is érvényesülnének, mert az egyetemi szerzők nagy többsége e lap szekcióiban jelenteti meg idegen nyelvű cikkeit. Akkor talán nem lenne szükség egy külön folyóiraatra, amely az egyetemi kutatásokról jóval gyorsabban ad hírt, mint a nagy késéssel megjelenő *Periodica Polytechnica* sorozatai.

A hazai kiadásban idegen nyelveken megjelentetett folyóiratok mellett az *egyetemi szerzők rendszeres és intenzívnek mondható kapcsolatokat tartanak fenn az NDK-ban, az NSZK-ban, Angliában és az USA-ban kiadott tudományos és szakfolyóiratokkal*.

Az említett országok valamelyik folyóiratában a vizsgált 4 év alatt valamennyi kar, ill. szervezeti egység legalább egyszer publikált.

Az egyes karok, szervezeti egységek publikációs kapcsolatai

A karok, ill. szervezeti egységek oldaláról közelítve a kérdést, szembetűnő, hogy a külföldi folyóiratkiadókkal kialakított kapcsolatok kiterjedtsége szervezeti egységenként változó.

A *Vegyésmérnöki Kar* oktatóinak közleményei pl. a 4 év során 21 országban, Nyugat-Berlinben és 7 közös kiadású folyóiratban jelentek meg. Különösen intenzív és együttműködé-

* Egy-egy kar folyóiratlistáján nemcsak a szaktanszékek oktatóinak publikációs forrásai szerepelnek, hanem a kar matematika, ill. mechanika tanszékének oktatói is. Ezt azért fontos megemlíteni, mert e tanszékek oktatóinak idegen nyelven publikált cikkeinek száma, egyes külföldi folyóiratokkal kialakított kapcsolataik folyamatossága és rendszeressége gyakran meghaladja a szaktanszékek oktatóinak eredményeit is. Érdekessége még: nemcsak matematikai, ill. mechanikai profilú szaklapokban publikálnak, hanem műszaki folyóiratokban is, míg a mérnökök szinte sohasem tévednek a matematikai folyóiratok "felségvízeire".

Idegen nyelven írt cikkek publikációs fórumai 1974,1976,1978,1980-ban
Kiadó országok és folyóiratfélések

Szervezeti egy- ség	Kiadó ország folyóirat- félése	Építész- mérnöki kar		Építő- mérnöki kar		Gépész mérnöki kar		Villamos mérnöki kar		Közlekedés mérnöki kar		Vegyész mérnöki kar		KOE-KIE																			
		1974	1976	1978	1980	1974	1976	1978	1980	1974	1976	1978	1980	1974	1976	1978	1980	1974	1976	1978	1980												
		Magyarországi idegen nyelvű lapban																															
	Lengyelország	4	1	2	2	7	3	6	4	4	5	7	7	5	6	4	5	2	4	5	3	10	7	8	12	4	3	4	5				
	Jugoszlávia								2	1	1		1										1	1	1	2				1			
	SZU				1	1		2	1	1		5	1		1	1						2	1	1	1				1	1			
	Csehszlovákia						1				1		1	1	1							1	1							1	1		
	Bulgária																							1	1								
	NDK	1			1		2	3	2	5	2	2	2	6	4	2	6	1	2	3	3	2	4	2	5	2	1	2	3				
	NSZK	1		1	1	1	1	2		4	1	1	3	1		6	1	1		2		10	6	6	6	1	1	1	1	1			
	Anglia					1	1	1		2	1		1	1	3	2						1	7	7	9	9	1	5	1	1			
	Olaszo.										1						1	1	2	2		1	2	1	2	1	1						
	Ausztria	1			1	1			1									1	1	1				2	1								
	Hollandia									1		1	1				1					3	3	7	3	6	1	3	2	4			
	Franciao.						1																		1	1		1	1	1			
	Belgium																							1	1								
	Svájc					2			1	1												1	1	1	2	2	1	2					
	Dánia																						1	1	2								
	Svédorsz											1																					
	Ny. Berlin			1				1									1									2	1		1	1			
	Finnorsz.																									3							
	Románia																									1							
	Izrael																																1
	India																							1	2								
	Japán													1					1		1		1	1	1								
	USA				1		1	1			1	4	3	2	3	5	4		1				6	6	4	5		2		2			
	Kanada						1										1																
	Finno. + Dánia											1														1	1		1				
	Holland + USA																							1	1	1	1						
	Anglia + USA								1						1									1	2		1						
	USA + NSZK											1														1							1
	Holland Svájc									1								1															
	Svájc + Anglia																								1	1	1		1	1			
	SZU + Mo																																1
	Svájc + NSZK																																1
	Azonosíthatatlan			1	2	1		2		1	1						1						2	2	2	2	1	2	1	3	1		

sük az NDK, az NSZK, Anglia, Hollandia és az USA folyóiratszerkesztőseivel, de publikáltak Japán folyóiratban is. Kiemelkedőnek tartjuk azt is, hogy valamennyi szocialista országgal vannak publikációs kapcsolataik, noha ezeket évenként csak egy-egy folyóirat reprezentálja.

A publikációs kapcsolatok kiterjedtsége 3 szervezeti egységnél közel azonos nagyságrendű. A KOE + KIE* oktatói 11 országban, Nyugat-Berlinben és 4 közös kiadású külföldi folyóirat szerkesztőségével tartanak fenn kapcsolatot évenként visszatérően az NDK-ban, az NSZK-ban, Angliában és Hollandiában megjelenőkkel, a szocialista országok közül az NDK-án kívül –

a Szovjetunió és Lengyelországban kiadottakkal. Egyetemünkön egyedülállóan egy izraeli tudománytörténeti profilú folyóiratban is jelentettek meg cikket.

* KOE = Központi Oktatási Egységek. E néven szerepel a BME Nyelvi Intézete, a Fizikai Intézet, a Tanreaktor, a Pedagógiai Intézet, a Marxizmus-Leninizmus Intézet, a Testnevelési Tanszék stb.

KIE = Központi Igazgatási Egységek. E megnevezés alatt szerepelnek az egyetem központi hivatalai: Rektori Hivatal, Oktatási Osztály, Tudományos Osztály, Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya, a BME Központi Könyvtára és a Számítástechnikai Alkalmazási Központ stb.

A Gépészmérnöki Kar és a Villamosmérnöki Kar publikációs kapcsolatai között alig találunk mennyiségi eltérést. Az előbbi 11 ország és 4 közös kiadásban megjelenő folyóirattal, az utóbbi 12 országban, Nyugat-Berlinben és 1 közös kiadású folyóiratban adta közre tudományos eredményeit.

A Gépészmérnöki Kar oktatóinak az NDK szaklapjai szolgálnak rendszeres publikációs fórumként, kisebb mértékben a Szovjetunió, Csehszlovákia és Lengyelország folyóiratai.

A villamosmérnöki Kar szerzőinek publikációt évente folyamatossággal az NDK-ban, Angliában és az USA-ban megjelenő folyóiratok közlik, de közel ilyen intenzívek kapcsolataik az NSZK folyóiratszerkesztőseivel is. A szocialista országok közül még Szovjetunióban, Lengyelországban és Csehszlovákiában publikálnak említésre méltó számban.

Az Építészmérnöki Kar a négy év alatt 11 külföldi ország és Nyugat-Berlin folyóiratszerkesztőseivel működött együtt: évente folyamatosságot egyetlen ország folyóirataival sem mutathatnak fel. Legtöbbet az NDK, az NSZK, Szovjetunió és Anglia folyóirataiban publikáltak, Lengyelországot és Csehszlovákiát egy-két folyóirat reprezentálja. Kanadai folyóiratban azonban csak *e kar és a Villamosmérnöki Kar szerzői képviselik az egyetemet.*

Az Építészmérnöki Kar nemzetközi publikációs kapcsolatai a legszerényebbek az egyetemen. Nincs olyan ország, amelynek folyóiratával rendszeres kapcsolatot építettek volna ki. Külföldön megjelentetett tanulmányaik leginkább a német nyelvterület országaihoz kötődnek: NSZK, NDK, Ausztria és Nyugat-Berlin, s csak egy-egy alkalommal publikáltak angol, ill. amerikai szaklapban.

Vizsgálatunkból az is kiderül, hogy mely országok tekinthetők *"kiadói nagyhatalomnak" és milyen szakterületen.*

Úgy tűnik, hogy a szocialista országok közül ezt a funkciót az NDK tölti be, *amely az egyetemen művelt valamennyi szakterületen rendelkezik olyan tudományos és szakfolyóiratokkal, amelyek az egyetemi szerzők számára kívánatos "szakmai fórumot" biztosítanak.* A nyugat-európai országok közül hasonló szerepet játszik az NSZK, Anglia, kisebb mértékben az USA. Bizonyos szakterületeken (fizika, kémia, vegyipar) Hollandia, Svájc és Dánia kínál vonzó publikációs lehetőségeket. Ugyanakkor olyan nagy nyugat-európai országok folyóiratai, mint Olaszország és Franciaország, alig szerepelnek publikációs fórumként: az országokban elsősorban a matematikusok és vegyészmérnökök, a franciákban pedig a fizikusok

és vegyészmérnökök jelentettek meg néhány közleményt.

Tagadhatatlan, hogy mindezek nyelvismereti okokra is visszavezethetők és az is érthető, hogy az oktatók idegen nyelven megjelentett publikációi a *német és angol* nyelvterületekhez tartozó országok folyóirataiban koncentrálnak. Az itt megjelent cikkek referáltsága szinte biztosítottnak tekinthető, hiszen az angol és német nyelvű referálólapok előnyben részesítik a nyelvterületükön megjelent műveket.

Ez utóbbi magatartást az is indokolhatja, hogy noha az orosz nyelven közreadott művek referáltsága is biztosított, a nem szláv nyelvterületeken élő kutatók — nyelvi nehézségek miatt — ezek felhasználását mellőzik.

Meg kell jegyeznünk, hogy megpróbálkoztunk az 1980. évi vizsgált folyóiratok "impact-factor"-ának kikeresésével is. Ennek eredményeit azonban nem közöljük, mert a *Science Citation Index 1980. évi folyóiratbázisában méltánytalanul kevés műszaki folyóirat szerepel*, s így a kapott eredmények is előnytelenül egyoldalúnak minősültek.

Főbb megállapításaink

1. A BME oktatói-kutatói a publikációs formák közül kiemelten előnyben részesítik a folyóiratcikket és a nyomtatásban megjelenő konferencia illetve kongresszusi előadásokat.
2. Az idegen nyelven publikált folyóiratcikkek és konferencia előadások együttes száma az összes idegen nyelven közölt mű több mint 90%-át teszi ki.
3. Az 1974-es évhez viszonyítva az egyetemi szerzők számos folyóiratszerkesztőseggel építettek ki kapcsolatot. E kapcsolatok az NDK-ban, az NSZK-ban, Angliában és az USA-ban működő szerkesztősegekkel mutatnak időbeli folyamatosságot. 1974-ben szinte kizárólag az európai országokra korlátozódtak, 1980-ban már 3 kontinens 25 országában működő szerkesztősegekre terjedtek ki, továbbá 8 közös kiadásban megjelenő folyóiratra.
4. A szocialista országok közül az NDK "kiadói nagyhatalomnak" minősül mindazon szakterületeken, melyeket a BME-n művelnek: ugyanakkor más szocialista országok szerkesztősegeivel gyérek a kapcsolatok.
5. Bár az egyetem nemzetközi publikációs kapcsolatai 1974 óta jelentős mértékben kiszélesedtek, az összegyűjtött eredményekhez azonban az egyes karok nem egyenlő mértékben járultak hozzá.

Irodalom

1. Jelentés az 1974. évi egyetemfejlesztési koncepció megvalósulásairól. Javaslat az egyetem távlati fejlesztési koncepciójára. Vitaanyag. Bp. BME, Soksz. 1983. 33 p.

2. FREY Tamásné: Öt év szakirodalmi termése a Budapesti Műszaki Egyetemen = Felsőoktatási Szemle, 32. köt. 12.sz. 1983. p. 724-731.
3. Mérlegen a tudományos folyóiratkiadás = Magyar Tudomány, Új folyam. 27.köt. 12.sz. p. 889-893.

FREY Tamásné: A Budapesti Műszaki Egyetem oktatóinak külföldi publikációi

A szerző a Budapesti Műszaki Egyetem oktatóinak, kutatóinak és dolgozóinak négy mintaévben (1974, 1976, 1978, 1980) idegen nyelven megjelentetett folyóiratcikkeit vizsgálta abból a szempontból: hol, milyen ország, mely folyóiratában kerültek közlésre. Megállapította, hogy a Budapesti Műszaki Egyetem nemzetközi publikációs kapcsolatai 1974 óta jelentős mértékben kibővültek és négy ország folyóirataiban koncentrálnak, úgymint: NDK, NSZK, Anglia, USA. Az egész egyetem teljesítményéhez a karok, ill. szervezeti egységek nem egyenlő mértékben járultak hozzá, s ez csak részben indokolható az általuk művelt tudományterületek egymástól eltérő sajátosságaival.

FREY, I.: The analysis of the publications by lecturers of the Technical University of Budapest (TUB) in foreign journals

The publication activity in foreign languages of TUB's lecturers and scientists are surveyed for four selected years, 1974, 1976, 1978 and 1980, by country of publication and by journal title. It was found that the international publication relations of TUB have significantly increased, and they have been concentrated in journals appearing in four countries, GDR, FRG, UK and USA. The contribution of various faculties and institutes of TUB to international publication is not uniform which can only partly be attributed to the differences in their particular subject fields.

ФРЕЙ, И.: Зарубежные публикации преподавателей Будапештского политехнического института

Автор провел исследование журнальных статей преподавателей, научных сотрудников и других работников Будапештского политехнического института, опубликованных на иностранных языках за 4 года (1974, 1976, 1978, 1980), по таким аспектам: где, в какой стране, в каком издании опубликованы. Установил, что по публикациям международные связи Будапештского политехнического института с 1974 года значительно расширились и сконцентрированы в изданиях четырех стран: ГДР, ФРГ, Англии, США. Для получения таких результатов разные факультеты и подразделения не в одинаковой мере вносили свой вклад, и это только отчасти можно объяснить отличающимися особенностями отраслей наук, которыми они занимаются.

FREY, I.: Im Ausland erschienenen Publikationen des Lehrpersonals der Budapester Technischen Universität

Die Autorin prüfte in vier ausgewählten Jahren (1974, 1976, 1978, 1980) die in fremden Sprachen erschienenen Zeitschriftenartikel des Lehrpersonals, der Forscher und Mitarbeiter der Budapester Technischen Universität im Hinblick darauf: wo, in welchem Lande, in welcher Zeitschrift diese erschienen sind. Es wird festgestellt, dass sich die Beziehungen auf dem Gebiete der internationalen Publikationen der Budapester Technischen Universität seit 1974 bedeutend entwickelt haben. Diese konzentrieren sich auf Zeitschriften aus vier Ländern, und zwar: BRD, DDR, England, USA. Die einzelnen Fakultäten und Organisationseinheiten haben nicht in demselben Masse zur Leistung der gesamten Universität beigetragen, was nur teilweise auf der Unterschiedlichkeit der von ihnen bearbeiteten Wissenschaftsgebiete beruht.

* * *

* * *